

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Luonnoksesta laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta Huoltaja-säätiö esittää kunnioittaen seuraavaa:

Yleistä

Huoltaja-säätiö kannattaa vahvaa ja kattavaa sosiaalihuollon yleislakia ja haluaa edelleen sen toteuttamista eikä näin ollen kannata uusia erillislakeja. Vahvoissa peruskunnissa tunnetaan niin paikalliset sosiaaliset, terveydelliset, kulttuuriset, liikenteelliset kuin asumisolosuhteetkin sekä eri hallintokuntien yhteistyökäytännöt ja kyetään yleislain velvoittamina ja sen antamin viitoituksin räätälöimään ratkaisut sekä yhteisön voimavarat että yksilön tarpeet huomioiden. Huoltaja-säätiön näkemys on, että erityislait täydentävät tarvittaessa vahvaa sosiaalihuoltolakia. Uudessa sosiaalihuoltolaissa tulee olla riittävät kannusteet ja mahdollisuudet toimia jo ennen kuin erityislakien velvoitteet ja edellytykset ovat voimassa.

Iän mukaisesti määriteltyä lakia ei voida Huoltaja-säätiön näkemyksen mukaan pitää suotavana, koska kokonaisille ikäluokille lainmukaisesti turvatut erityiset oikeudet vääjäämättä vievät kunnilta mahdollisuuden priorisoida toimintaansa väestön tosiasiallisten tarpeiden mukaan. Vahvojen oikeuksin koskiessa laajoja väestöryhmiä rajallisia voimavaroja ja tukea ei voida läheskään aina, kuten sosiaalihuollon periaatteiden mukaan kuuluisi, suunnata sinne, missä tarve on suurin ja elinolot heikoimmat. Vahvoja oikeuksia tarvitaan pienten erityisryhmien yhdenvertaisten toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi.

Esityksessä laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta on lähtökohtaisesti virheenä myös se, että siinä ihmisen elämä ja avun tarve pilkotaan iänmukaisesti kun taas Huoltaja-säätiön näkemyksen mukaan aina tulisi tarkastella yhteisön ja ihmisen kokonaistilannetta – iästä riippumatta - ja edistää yhteisöllisyyttä, vahvistaa sekä yhteisöjen että ihmisten toimintakykyä ja tarjota tarpeellista tukea tai palvelua. Tämä tapahtuisi ensisijaisesti vahvan sosiaalihuollon yleislain säätämänä.

Iäkkäät henkilöt ovat heterogeeninen ryhmä, jossa niin taloudelliset, sosiaaliset kuin terveydellisetkin erot ovat suuret. Näin ollen ikä ei voi olla kriteerinä erityisiin oike-

uksiin. Iäkkäiden henkilöiden palvelutarve, ohjaus ja toimenpiteet tulisi siten arvioida samoin perustein kuin muidenkin kunnan asukkaiden tarve sosiaali- ja terveystalouteen.

Lakiluonnos sisältää runsaasti sellaisia toiminnallisia säännöksiä, jotka ovat luonteeltaan ammatillisen osaamisen piiriin kuuluvia eivätkä ehdotuksen kaikki yksityiskohdat Huoltaja-säätiön näkemyksen mukaan kuuluisi lainsäädäntöön.

Peruslinjaukset

Lain tarkoitukseen kirjattu hyvinvoinnin edistäminen ja osallisuuden vahvistaminen tulee olla osana sosiaalihuollon yleistä tarkoitusta.

Vastuun kansalaisten, kuntalaisten, asukkaiden hyvinvoinnin edistämisestä ja siihen liittyvien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä tulee Huoltaja-säätiön näkemyksen mukaan kuulua kunnalle.

Hyvinvointisuunnitelma, asiakkaan palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma ja vastuutyöntekijä ovat kannatettavia asioita, mutta ne koskevat kaikkia sosiaalihuollon palveluja tarvitsevia ja sopivat siten yleislakiin. Palvelutarpeen arviointia ei tulisi rajata vain sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, vaan asiakkaan toimintaedellytysten ja olosuhteiden parantamisen tarve tulee kartoittaa laajemmin.

Yhteistyö

Lakiesityksen peruslinjauksia on osin valmisteltu sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmässä. Työryhmässä Huoltaja-säätiö on korostanut sosiaalisen hyvinvointia edistävää ja hyvinvoinnin edellytyksiä luovaa ja ehkäisevää lähestymistapaa ja korostaa tämän painotuksen olevan välttämätöntä sekä inhimillisesti että taloudellisesti. Näin palveluajattelu ei korostu, vaan kunnassa kokonaisvaltaisesti eri sektorien yhteistyöllä luodaan kaikenikäisille paremmat edellytykset arjen sujuvuudelle. Siinä tarvitaan kaikkien hallintokuntien tiivistä rajat ylittävää yhteisöllistä ja ihmisistä lähtevää strategista tavoitteenasettelua ja toimintatapaa mukaan lukien kansalaisyhteiskunnan toimijat.

Osallisuus

Toinen tärkeä periaate on taata kaikkien kuntalaisten ja asiakkaiden osallisuus. Tällöin osallisuus voi toteutua jo ennen asiakkuutta ja asiakkaana palveluissa ja niiden kehittämisessä. Osallisuuden toteutusmuotoja tulisikin kehittää monitasoisemmiksi ja -muotoisemmiksi kuin kokonaisuudesta aika irrallaan esitetty vanhusneuvosto.

Asukkaat ja asiakkaat tulee ottaa mukaan suunnitteluun ja toteutukseen myös järjestelmätasolla.

Huoltaja-säätiö esittää että sosiaalihuollon asumispalveluihin, oli sitten kyseessä yleinen sosiaalihuoltolaki tai esitetty ”ikälaki”, tulisi lisätä asukasneuvostot tai vastaavat elimet asukkaiden ja henkilöstön yhteiseksi foorumiksi palvelua koskevien epäkohtien tunnistamisessa, palautteen antamisessa sekä palvelujen, henkilöstön ja asukkaiden yhteistyön kehittämisessä. Näin asukkaiden ja / tai läheisten valvonta pääsisi toteutumaan.

Laadunvarmistus

Ikäkkäiden, kuten muidenkin väestöryhmien palvelujen laadun varmistamiseksi on taattava riittävä asiantuntemus. Ikäihmisten osalta voidaan mainita gerontologinen osaaminen.

Puutteet

Jos esitetty laki säädetään ja sen halutaan toimia myös esimerkkinä muille maille, puuttuu siitä kauaskantoinen tulevaisuuden perspektiivi. Uuden lainsäädännön tulisi ennakoida pitkälle tulevaisuuteen yhä vanhenevan yhteiskunnan moninaiset muutokset ja kehittämistarpeet.

Vaarana on, että esitetyn lakiehdotuksen mukainen ihmiskäsitys ja ymmärrys sosiaalihuollosta muodostuu ongelmalähtöiseksi ja ongelmien ratkaisuksi. Siksi säätiö haluaa entistä vahvemmin tuoda esille koko ajan esittämänsä edellytyksiä luovan lähtökohdan sosiaalihuollon ajatteluun.

Ihmislähtöisen, yhteisöjä vahvistavan ja kokonaisvaltaisen kunnallisen sosiaalipolitiikan puolesta

Helsingissä 3. toukokuuta 2011

Huoltaja-säätiö

Alpo Komminaho
Hallituksen puheenjohtaja

Ulla Salonen-Soulié
Toiminnanjohtaja